

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

MEGEP

MESLEKİ EĞİTİM VE ÖĞRETİM SİSTEMİNİN
GÜÇLENDİRİLMESİ PROJESİ

GAZETECİLİK ALANI

ANAYASAL HAK VE SORUMLULUKLAR

ANKARA 2007

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından geliştirilen modüller;

- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 02.06.2006 tarih ve 269 sayılı Kararı ile onaylanan, Mesleki ve Teknik Eğitim Okul ve Kurumlarında kademeli olarak yaygınlaştırılan 42 alan ve 192 dala ait çerçeve öğretim programlarında amaçlanan mesleki yeterlikleri kazandırmaya yönelik geliştirilmiş öğretim materyalleridir (Ders Notlarıdır).
- Modüller, bireylere mesleki yeterlik kazandırmak ve bireysel öğrenmeye rehberlik etmek amacıyla öğrenme materyali olarak hazırlanmış, denenmek ve geliştirilmek üzere Mesleki ve Teknik Eğitim Okul ve Kurumlarında uygulanmaya başlanmıştır.
- Modüller teknolojik gelişmelere paralel olarak, amaçlanan yeterliği kazandırmak koşulu ile eğitim öğretim sırasında geliştirilebilir ve yapılması önerilen değişiklikler Bakanlıkta ilgili birime bildirilir.
- Örgün ve yaygın eğitim kurumları, işletmeler ve kendi kendine mesleki yeterlik kazanmak isteyen bireyler modüllere internet üzerinden ulaşılabilirler.
- Basılmış modüller, eğitim kurumlarında öğrencilere ücretsiz olarak dağıtılır.
- Modüller hiçbir şekilde ticari amaçla kullanılamaz ve ücret karşılığında satılamaz.

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	ii
ÖĞRENME FAALİYETİ- 1.....	3
1. ANAYASAL İLKELER VE HAKLAR.....	3
1.1. Anayasal İlkeler	3
1.1.1. Atatürk Milliyetçiliğine Bağlı Devlet İlkesi	3
1.1.2. Demokratik Devlet İlkesi.....	4
1.1.3. Hukuk Devleti İlkesi	4
1.1.4. Laik Devlet İlkesi.....	5
1.1.5. Sosyal Devlet İlkesi.....	6
1.1.7. Eşitlik İlkesi.....	7
1.1.8. Kuvvetler Ayrılığı İlkesi.....	7
1.2. Anayasal Haklar (Temel Hak ve Hürriyetler).....	8
1.2.1. Kişinin Hakları (Koruyucu, Olumsuz Statü Hakları)	8
1.2.2. Sosyal ve Ekonomik Haklar (İsteme, Olumlu Statü Hakları).....	12
1.2.3. Siyasi Haklar (Katılma, Aktif Statü Hakları).....	15
UYGULAMA FAALİYETİ.....	17
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	19
ÖĞRENME FAALİYETİ- 2	21
2. ANAYASAL ÖDEVLER TEMEL HAK VE HÜRRIYETLERİN SINIRLANDIRILMASI KORUNMASI	21
2.1. Anayasal Ödevler	21
2.1.1. Vergi.....	22
2.1.2. Vatan Hizmeti	23
2.1. Oy Kullanma.....	24
2.1.4. Yasalara Uyuma.....	25
2.2. Temel Hak ve Hürriyetlerin Sınırlandırılması	25
2.2.1. Kişisel Hürriyetin Önemi ve Kutsallığı	25
2.2.2. Anayasamızda Temel Hak ve Hürriyetlerin Sınırlandırılması.....	26
2.3. Temel Hak ve Hürriyetlerin Korunması.....	26
2.3.1. Anayasamızda Temel Hak ve Hürriyetlerin Korunması	26
2.3.2. Uluslararası Düzeyde Temel Hak ve Hürriyetlerin Korunması.....	27
UYGULAMA FAALİYETİ.....	29
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	31
MODÜL DEĞERLENDİRME.....	33
CEVAP ANAHTARLARI	34
KAYNAKLAR	35

AÇIKLAMALAR

KOD	380H00005
ALAN	Gazetecilik
DAL/ MESLEK	Alan Ortak
MODÜLÜN ADI	Anayasal Hak ve Sorumluluklar
MODÜLÜN TANIMI	Anayasal Hak ve Sorumluluklar, anayasal ilkeleri, anayasal hakları, anayasal sorumlulukları ve temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması ile ilgili işlemlerin yer aldığı öğrenme materyalidir.
SÜRE	40/ 24
ÖN KOŞUL	Toplumsal Düzen modülünü almış olmak.
YETERLİK	Anayasal haklarına ve sorumluluklarına uygun davranmak.
MODÜLÜN AMACI	Genel Amaç: Bir vatandaş olarak anayasal hak ve sorumluluklarınıza uygun davranabileceksiniz. Amaçlar: Ø Anayasal haklarınızı sıralayabileceksiniz. Ø Anayasal sorumluluklarınızı sıralayabileceksiniz.
EĞİTİM VE ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	ORTAM: Sınıf ortamı, çalışma ortamı, kütüphane, bilgi teknolojileri ortamı, adliyeler, barolar vb. ortamlar. DONANIMLAR: Bilgisayar, bilgisayar donanımları, CD. , televizyon, DVD, VCD, broşür, gazete, dergi, resimler, örnek olaylar, tepegöz, dijital kayıt cihazı, projeksiyon,, kitaplar, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, sınıf, Okul Kütüphanesi vb. öğretim materyalleri
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Modülün içinde yer alan her faaliyetten sonra, verilen ölçme araçlarıyla kazandığınız bilgileri ölçerek kendi kendinizi değerlendirebileceksiniz. Öğretmen, modül sonunda size ölçme aracı (çoktan seçmeli, doğru – yanlış vb.) uygulayarak modül uygulamaları ile kazandığınız bilgileri ölçerek değerlendirecektir.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

Anayasalar toplumların temel hukuk kaynaklarıdır.

Her bireyin kendi toplumunun anayasasını bilmesi gerekmektedir. Anayasamızın özelliklerini bilmek bizi nasıl bir toplumda yaşadığımız hakkında da aydınlatır.

Anayasal temel hak ve sorumluluklarımızı bilirsek kendimizi hukuk kurumları karşısında çaresiz hissetmeyiz. Anayasal hak ve sorumluluklarını bilen bir vatandaş, haklarını hiç kimseye ve hukuk da dahil hiçbir kuruma çiğnetmez. Anayasal bilgiye sahip olan bir birey, doğuştan sahip olduğu Anayasal temel hak ve hürriyetlerinin kendisine verilmesinin engellendiği durumlarda bu haklarını elde etmenin yollarını bilir. Haksızlığa uğradığında; adaletin sağlanması için mahkemelere başvurabilir. Bu bakımdan temel hak ve sorumluluklarını bilen bir vatandaş her zaman daha bilinçli bir yaşam sürme şansına sahiptir.

Anayasal ödevlerini bilen bir vatandaş ise; üzerine düşen sorumlulukları gereği gibi yerine getirerek ülkesinin güvenliğine ve geleceğine katkıda bulunur. Temel hak ve özgürlüklerin getirdiği güvenli ortamda yaşayan birey, bir anlamda bu güvenli ortamın sürdürülebilmesi için kendisine düşen Anayasal ödevlerini seve seve yerine getirir.

Bu nedenlerle T.C. vatandaşı olarak T.C. Anayasası hakkında bilgi sahibi olmamız gerekmektedir.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

AMAÇ

Gerekli ortam sağlandığında anayasal haklarını sıralayabileceksiniz.

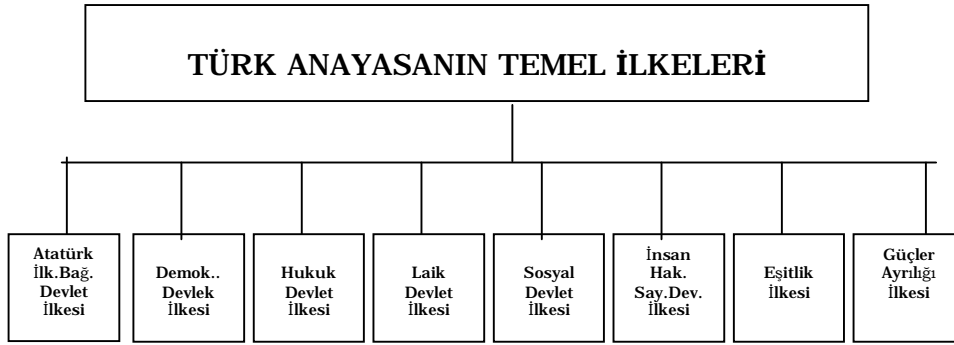
ARAŞTIRMA

- Ø İnsan hakları kavramını ve İnsan hakları kavramının gelişim sürecini araştırınız.
- Ø İnsan haklarını evrensel ve bölgesel düzeyde koruyan sözleşmeler nelerdir? Araştırınız.

1. ANAYASAL İLKELER VE HAKLAR

1.1. Anayasal İlkeler

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının temel ilkeleri başlangıç kısmı ile birinci kısımdan anlaşılabilir. Anayasamız “Cumhuriyetinin nitelikleri” başlığı altında “Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk Milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir” şeklindeki açıklamasıyla Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Temel İlkelerini saymıştır (Any. M.2).

1.1.1. Atatürk Milliyetçiliğine Bağlı Devlet İlkesi

Kurtuluş Savaşı ile birlikte Türk Milliyetçiliği; ırkçı olmayan, ölçülü, barışçıl, insancıl ve Misak-ı Milli sınırları içinde kalan bir ideoloji (düşünce bilimi) olarak gelişmiştir.

Atatürk Milliyetçiliği olarak da anılan Türk Milliyetçiliği; bütün fertlerini, kederde, kıvanç ve tasada ortak, bölünmez bir bütün halinde, milli şuur ve ülküler etrafında toplanan bir düşünce biçimidir. Aynı zamanda milletimizi dünya milletler ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak millî birlik ruhu içinde daima yüceltmeyi amaçlayan bir harekettir.

Atatürk Milliyetçiliği, ırk, din, dil ayırımı yapılmaksızın, Türk vatan ve milletinin bölünmez bir bütün olduğu, Türk Devletine vatandaşlık bağıyla bağlı olan herkesin Türk sayılacağı inancına dayanır.

1.1.2. Demokratik Devlet İlkesi

Demokratik devlet, halkın devlet yönetimine katılması esasına dayanan devlet demektir.

Bu ilke doğrultusunda Devleti yönetecek organlar millet tarafından doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak seçilerek iş başına gelecekler ve çeşitli siyasal partiler çeşitli siyasi, görüş ve eğilimleri temsil etme yetkisine sahip olacaklardır (Any. M. 68/ 2). Bu nedenle Anayasa, siyasal partileri siyasal hayatın vazgeçilmez unsuru olarak kabul etmiştir. Vatandaşların kanun çerçevesinde seçme ve seçilme haklarına sahip olmaları; seçimlerin serbest, eşit, tek dereceli, genel ve gizli oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre yapılması da Demokratik Devlet İlkesinin gereğidir(Any. M.67).

1.1.3. Hukuk Devleti İlkesi

Hukuk devleti, devletin bütün eylem ve işlemlerinin hukuk kurallarına dayandığı ve vatandaşların da hukuki güvenlik içinde olduğu bir sistemdir.

Hukuk devleti, vatandaşların temel hak ve ödevlerinin güvenceye bağlandığı, yasaların anayasaya uygun olduğu ve bunun denetlendiği, herkesin tâbi olduğu kuralların aynı olduğu, yönetimin hukuka uygun davrandığı devlettir.

Hukuk devletinin sağlanabilmesi için bazı şartların gerçekleşmesi gerekir. Bu şartlardan ilki, ‘‘yürütmenin yargısal denetimidir’’. Kişi hak ve hürriyetleri tarih boyunca yürütme organı tarafından ihlal edilmiştir. Yürütme işlemlerinin keyfilikten kurtarılabilmesi için yürütme işlemlerinin yargısal denetimi şarttır.

Hukuk devletinin sağlanabilmesi için gerekli diğer şartlar ise, ‘‘yasama işlemlerinin yargısal denetimi ve yargı bağımsızlığıdır’’. Anayasa, yasaların anayasaya uygunluğunu denetlemek için Anayasa Mahkemesine yer vermiştir yargı bağımsızlığı ise yargı organlarının yasama ve yürütme organları karşısında bağımsız olması ve karar verirken kimseden emir almamasıdır.

Anayasaya baktığımızda yürütmenin her türlü eylem ve işlemlerinin yargısal denetime açık olduğunu ve temel hak ve özgürlüklerin ve bunların hangi durumlarda sınırlandırılabilceğinin Anayasada yer aldığını, yasaların anayasaya uygunluğunu denetleyen Anayasa Mahkemesinin varolduğunu ve yargının bağımsız olduğunu görürüz (Any. M. 12-138-146).

1.1.4. Laik Devlet İlkesi

Laiklik ilkesinin, din hürriyeti ve din ve devlet işlerinin ayrılığı olmak üzere iki boyutu bulunmaktadır.

Din hürriyeti, inanç ve ibadet hürriyetlerini kapsamaktadır. İnanç hürriyeti, herkesin dilediği inanç ve hürriyete sahip olabileceğini ya da hiçbir dini inanca sahip olmayabileceğini ifade eder. İbadet hürriyeti ise; kişinin, inandığı dinin gereklerini yani ibadet, ayin ve törenlerini serbestçe yapabilmesidir. Anayasamızda, inanç hürriyeti hiçbir sınırlamaya tâbi olmaksızın kişilere tanınmıştır. Anayasamızın 24. maddesinin birinci fıkrasına göre, “ Herkes, vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir”. Anayasamız, ibadet hürriyetinin, Anayasa’nın 14’üncü maddesinde sayılan, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı ve insan haklarına dayanan demokratik ve lâik Cumhuriyeti ortadan kaldırma amaçlarıyla kötüye kullanılmasını yasaklamıştır.

Laikliğin din ve devlet işlerinin ayrılığını belirten ikinci boyutu ise, din kurumlarının devlet görevlerini, devlet kurumlarının da dini görevleri yerine getiremeyeceğini, bunların birbirlerinden ayrı olacağını ifade etmektedir. Laik bir sistemde devlet bütün din mensuplarına eşit davranır. Laik sistemde resmi bir devlet dini olmaz. Devlet kurumları din kurumlarını etkileyemeyeceği gibi, din kurumları da devlet kurumlarını etkileyemez. Laik bir toplumda devlet işleri dinî bir temele oturtulamaz. Nihayet laik sistemlerde din kurumlarıyla devlet kurumlarının ayrılmış olması gerekir. Fakat “laiklik” dinsizlik demek değildir. Bu nedendir ki, devletin dini inanç ve ibadetele karışmaması, onları engellememesi ve engel olmaya çalışanları önlemesi de gerekir.

Kısaca belirtmek gerekirse, Türkiye Cumhuriyeti Devletin’in temel ilkelerinden biri olan laiklik:

- Ø Din ve mezhep ayrımı yapmayan,
- Ø Resmi bir dini bulunmayan,
- Ø Din kuralları ile yönetilmeyen,
- Ø Din hizmetlerini de bir kamu hizmeti olarak kabul eden,
- Ø Devlet ve hukuk kurallarını din kurallarından arındıran

bir devlet düzenidir.

1.1.5. Sosyal Devlet İlkesi

Sosyal devlet, fertlerin sosyal durumlarıyla ilgilenen, onlara asgari bir hayat düzeyi sağlamayı, sosyal adalet ve sosyal güvenliği gerçekleştirmeyi ödev sayan devlettir. Sosyal devlet, devletin, sosyal barışı ve sosyal adaleti sağlamak amacıyla sosyal ve ekonomik hayata aktif olarak müdahalesini gerekli gören bir anlayıştır. Sosyal devletin en belirgin özellikleri, kişiyi ekonomik hayatta yalnız bırakmaması, ekonomik hayata müdahale etmesi, herkes için insanlık onuruna yaraşır bir hayat seviyesi sağlamaya yönelik bir devlet biçimi olmasıdır. Sosyal devlet, sosyal adaleti gerçekleştirmek, bireyin ve toplumun refahını sağlamak ve sosyal güvenliği oluşturmak amaçlarını taşır.

Sosyal devletin ana öğelerinden biri millî geliri artırmak; bunun için yatırım yapmak, sosyal adalet kuralları içinde kalkınmayı sağlamaktır. Sosyal devletin ana öğelerinden diğeri millî gelirin adaletli dağılımını sağlamaktır. Sosyal devletin bir başka öğesi özgürlüklerin gerçekleşmesi için maddî imkân sağlamaktır. Bir diğeri sosyal devlet öğesi ise bireyleri sosyal güvenliğe kavuşturmasıdır.

1.1.6. İnsan Haklarına Saygılı Devlet İlkesi

Günümüzde insanların sahip oldukları temel haklar, çeşitli uluslararası antlaşma ve bildirimlerde; örneğin Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde açıkça gösterilmiştir. Bu beyannamedeki ilkeler, günümüzde demokrasiye bağlı bütün toplumlarca tanınıp benimsenmiştir.

Anayasamız, insanların insan olmaktan kaynaklanan temel hak ve hürriyetlerden faydalanacaklarını açıklamıştır. Anayasamızın 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyeti “İnsan haklarına saygılı bir devlettir” ifadesi yer almaktadır.

İnsan hakları kavramı, bütün insanlara tanınması gereken ideal hak ve hürriyetleri kapsamaktadır. İnsan haklarına, doktrinde “Temel Haklar” dendiği de görülür.

Temel haklar, Anayasamızın “kişinin hakları ve ödevleri” bölümünde düzenlenen koruyucu haklarla, “sosyal ve iktisadî haklar” başlığını taşıyan bölümünde düzenlenen isteme hakları ve “siyasal haklar ve ödevler” başlığı altındaki bölümde düzenlenen katılma haklarından oluşmaktadır.

1.1.7. Eşitlik İlkesi

Eşitlik ilkesi Anayasamızın 10. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa ayrıcalık tanınmaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadır” (AY. Mad. 10).

1.1.8. Kuvvetler Ayrılığı İlkesi

Hukuk devleti olabilmek için, kuvvetler ayrılığı ilkesinin uygulanması, yani yasama, yürütme ve yargı organlarının birbirinden ayrılması gerekmektedir. Son yüzyılda devlet içindeki güçlerin bir elde toplanmasını önleme eğilimi gelişmiştir. Çünkü devlet içindeki güçlerin, özellikle yargı gücü ile yürütme görevinin ya da yasama ile yürütmenin bir elde toplanması, hukuk devletinin varlığını tehlikeye düşürebilir.

Anayasamız kuvvetler ayrımı ilkesini benimsemiştir.

Anayasamızda kuvvetler ayırımı ilkesi “devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli devlet yetkilerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medeni bir iş bölümü ve iş birliği” şeklinde ifade edilmektedir. Üstünlük ise Anayasa ve kanunlarda mevcuttur. “Anayasanın üstünlüğü ilkesi”ne göre; Anayasa daima diğer kanunların üstünde yer alır. Anayasanın üstünlüğü ilkesi kanunların ve diğer hukuk kurallarının anayasaya aykırı olamayacağı anlamına da gelir.

1.2. Anayasal Haklar (Temel Hak ve Hürriyetler)

İnsan hakları; dil, din, ırk, cinsiyet, ekonomik ve sosyal durum gibi hiçbir ayırım yapılmaksızın bütün insanların yalnızca insan olmaları nedeniyle sahip oldukları haklardır. Bu haklar bireye devlet tarafından bağışlanmış değerdir. Devletin görevi; bu hakları korumak ve güvence altına almaktır.

İnsan hakları kavramı, çok kapsamlıdır. Bütün insanlara tanınması gereken ideal hak ve hürriyetleri de içine alır.

Anayasamız, İnsan haklarını “Temel Haklar ve Ödevler” başlığı altında düzenlemiştir. Anayasamız bir yandan “herkesin kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez, temel hak ve hürriyetlere” sahip olduğunu belirterek özgürlük anlayışını ortaya koymuştur. Diğer yandan ise Anayasamız “kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal, hukuk devleti ve adalet ilkeleri ile bağdaşmayacak şekilde sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmayı, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamayı” devletin görevlerinden sayarak temel haklar ve hürriyetler konusunda özgürleştirme anlayışını benimsemiştir.

Anayasa, Temel Hak ve Hürriyetleri, hakların niteliklerine göre, üç grupta düzenlemiştir. Bunlar; “Kişinin hakları ve ödevleri (koruyucu, olumsuz statü hakları)” “Sosyal ve ekonomik haklar ve ödevler(isteme, olumlu statü hakları)”, “siyasi haklar ve ödevler(katılma, aktif statü hakları)”dir.

1.2.1. Kişinin Hakları (Koruyucu, Olumsuz Statü Hakları)

Kişileri topluma ve devlete karşı koruyan hak ve özgürlüklere “koruyucu haklar” veya “olumsuz statü hakları” denilmektedir. Bu haklar, Anayasada “kişinin hakları ve ödevleri” başlığı altında düzenlenmiştir. Bu hakların gerçekleşmesi için devletin bu haklara karışmaması (olumsuz bir tutum içinde olması) gerekir.

Anayasamızda Kişinin Hakları bölümünde ele alınan koruyucu hakların (olumsuz statü hakları) neler olduğunu inceleyelim:

Ø Kişi dokunulmazlığı

Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. (AY.Mad.17)

Ø Zorla çalıştırma yasağı

Hiç kimse zorla çalıştırılmaz. Angarya yasaktır. (AY. Mad.18)

Ø Kişi hürriyeti

Herkes, kişi hürriyetine ve güvenliğine sahiptir. (AY. Mad.19)

Ø Özel hayatın gizliliği ve korunması

Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz. Kanunun gösterdiği haller dışında, hiç kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz (AY. M. 20).

Ø Konut dokunulmazlığı

Hiç kimsenin konutuna dokunulamaz. Kanunun açıkça gösterdiği hallerde, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınan mercinin emri bulunmadıkça, kimsenin konutuna girilemez, arama yapılamaz ve eşyasına el konulamaz (AY. M. 21).

Ø Haberleşme hürriyeti

Herkes haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır. (AY.Mad.22)

Ø Yerleşme ve seyahat hürriyeti

Herkes, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir (AY. M. 23).

Ø Din ve vicdan hürriyeti

Herkes, vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir.14. madde hükümlerine aykırı olmamak şartıyla ibadet, dini ayin ve törenlere katılmaya, dini inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dini inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz. (AY. Mad.24)

Ø Düşünce ve kanaat hürriyeti

Herkes düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebeple olursa olsun düşünce kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz. (AY.Mad.25)

Ø Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti

Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermemek serbestliğini de kapsar. (AY. Mad. 26)

Ø Bilim ve sanat hürriyeti

Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir. (AY.Mad.27)

Ø Basın hürriyeti

Basın hürdür. Sansür edilemez. Basımevi kurmak izin alma ve mali teminat yatırma şartına bağlanamaz. Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır. (AY.Mad.28)

Ø Süreli ve süresiz yayın hakkı

Süreli ve süresiz yayın önceden izin alma ve mali teminat yatırma şartına bağlanamaz. (AY. Mad.29)

Ø Basın araçlarının korunması

Kanuna uygun şekilde basın işletmesi olarak kurulan basımevi ve eklentileri ile basın araçları, suç aleti olduğu gerekçesiyle el konulamaz ve zoraltım uygulanamaz veya işletilmekten alıkonulamaz. (AY. Mad. 30)

Ø Kamu tüzel kişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme araçlarından yararlanma hakkı

Kişiler ve siyasal partiler, kamu tüzel kişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme ve yayım araçlarından yararlanma hakkına sahiptir. (AY. Mad. 31)

Ø Düzeltme ve cevap hakkı

Düzeltme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir. (AY. Mad.32)

Ø Dernek kurma hürriyeti

Herkes önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahiptir. Hiç kimse bir derneğe üye olmaya ve dernekte üye kalmaya zorlanamaz. (AY. Mad.33).

Ø Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı

Herkes önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir. (AY. Mad.34)

Ø Mülkiyet hakkı

Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. (AY. Mad.35)

Ø Hak arama hürriyeti

Herkes, meşru araç ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı ve davalı olarak iddia ve savunma hakkına ile adil yargılama hakkına sahiptir (AY. Mad. 36)

Ø Kanuni hâkim güvencesi

Hiç kimse kanunen tâbi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz. (AY. Mad. 37)

Ø Suç ve cezalara ilişkin esaslar

Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz, kimseye suç işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez. Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz. (AY. Mad.38)

Ø İspat hakkı

Kamu görev ve hizmetinde bulunanlara karşı, bu görev ve hizmetin yerine getirilmesiyle ilgili olarak yapılan isnatlardan dolayı açılan hakaret davalarında, sanık, isnadın doğruluğunu ispat hakkına sahiptir. (AY. Mad.39)

Ø Temel hakların korunması

Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlâl edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir. (AY. Mad.40)

1.2.2. Sosyal ve Ekonomik Haklar (İsteme, Olumlu Statü Hakları)

Kişilerin toplumdan ve devletten isteyebilecekleri haklara, “isteme hakları” veya olumlu statü hakları” denilmektedir. Bu çeşit haklar Anayasanın “sosyal ve ekonomik haklar ve ödevler” başlığı altında yer almaktadır.

İsteme hakları devletten olumlu bir davranış, bir hizmet ve yardım isteme imkânlarını tanıyan haklardır. Devletin bu hakların sağlanması için hareketsiz kalması değil, aksine olumlu faaliyetlerde bulunması gerekir.

Anayasamızda Sosyal ve Ekonomik Haklar bölümünde ele alınan isteme haklarının (olumlu statü hakları) neler olduğunu inceleyelim:

Ø Ailenin korunması

Aile Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar. (AY.Mad. 41).

Ø Eğitim ve öğrenim hakkı

Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. (AY. Mad.42)

Ø Kıyılardan yararlanma

Kıyılarla sahil şeritlerinin kullanılış amaçlarına göre derinliği ve kişilerin bu yerlerden yararlanma imkân ve şartları kanunla düzenlenir. (AY. Mad.43)

Ø Toprak mülkiyeti

Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini korumak ve geliştirmek, erozyonla kaybedilmesini önlemek ve topraksız olan veya yeterli toprağı bulunmayan çiftçilikle uğraşan köylüye toprak sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri alır. (AY. Mad.44)

Ø Tarım, hayvancılık ve bu üretim dallarında çalışanların korunması

Devlet, tarım arazileri ile çayır ve meraların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek, tarımsal üretim planlaması ilkelerine uygun olarak bitkisel ve hayvansal üretimi artırmak amacıyla, tarım ve hayvancılıkla uğraşanların işletme araç ve gereçlerinin ve diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırır. (AY. Mad.45)

Ø Kamulaştırma

Devlet ve kamu tüzel kişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idari irtifaklar kurmaya yetkilidir. (AY. Mad.46)

Ø Devletleştirme

Kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüsler, kamu yararının zorunlu kıldığı hallerde devletleştirilebilir. (AY. Mad.47)

Ø Çalışma ve sözleşme hürriyeti

Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir. (Ay. Mad. 48)

Ø Çalışma hakkı

Çalışma herkesin hakkı ve ödevidir. (Ay. Mad. 49)

Ø Çalışma şartları ve dinlenme hakkı

Kimse, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmaz.

Dinlenmek, çalışanların hakkıdır. (AY. Mad. 50)

Ø Sendika kurma hakkı

İşçiler ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma hakkına sahiptirler. (AY. Mad. 51)

Ø Toplu iş sözleşmesi hakkı

İşçiler ve işverenler, karşılıklı olarak ekonomik ve sosyal durumlarını ve çalışma şartlarını düzenlemek amacıyla toplu iş sözleşmesi yapma hakkına sahiptir. (AY. Mad. 53)

Ø Grev hakkı ve lokavt hakkı

Toplu iş sözleşmesinin yapılması sırasında, uyuşmazlık çıkması halinde işçiler grev hakkına sahiptirler. Bu hakkın kullanılmasının ve işverenin lokavta başvurmasının usul ve şartları ile kapsam ve istisnaları kanunla düzenlenir. (AY. Mad. 54)

Ø Ücrette adalet sağlanması

Devlet, çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri ve diğer sosyal yardımlardan yararlanmaları için gerekli tedbirleri alır. (AY. Mad. 55)

Ø Sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması

Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.
Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir. (AY. Mad. 56)

Ø Konut hakkı

Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeterek bir planlama çerçevesinde konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler (AY. Mad. 57).

Ø Gençliğin korunması

Devlet, istiklâl ve Cumhuriyetimizin emanet edildiği gençlerin pozitif ilimin ışığında, Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetişme ve gelişmelerini sağlayıcı tedbirleri alır. (AY. Mad. 58)

Ø Sporun geliştirilmesi

Devlet her yaşta Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır, sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder. (AY. Mad. 59)

Ø Sosyal güvenlik hakkı

Herkes sosyal güvenlik hakkına sahiptir.

Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar. (AY. Mad. 60)

Ø Sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler

Devlet, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malul ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar. (AY. Mad. 61)

Ø Yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşları

Devlet yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının aile birliğinin, çocuklarının eğitiminin, kültürel ihtiyaçlarının ve sosyal güvenliklerinin sağlanması, anavatanla bağlarının korunması ve yurda dönüşlerinde yardımcı olunması için gereken tedbirleri alır (AY. Mad. 62).

Ø Tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunması

Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar. (AY. Mad. 63)

Ø Sanatın ve sanatçının korunması

Devlet, sanat faaliyetlerini ve sanatçıyı korur. (AY. Mad. 64)

Ø Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda, Anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek mali kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir. (AY. Mad. 65)

1.2.3. Siyasi Haklar (Katılma, Aktif Statü Hakları)

Kişinin devlet yönetimine katılmasını sağlayan haklara, “katılma hakları” ya da “Aktif statü hakları” denilmektedir.

Bu haklar Anayasanın “siyasi haklar ve ödevler” bölümünde düzenlenmiştir. Katılma haklarından devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olan kişiler yararlanmaktadır.

Anayasamızda Siyasal Haklar bölümünde ele alınan katılma haklarının (aktif statü hakları) neler olduğunu inceleyelim:

Ø Türk vatandaşlığı

Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür. (AY. Mad. 66)

Ø Seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları

Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ve halk oylamasına katılma hakkına sahiptir. (AY. Mad. 67)

Ø Parti kurma, partilere girme ve partilerden çıkma

Vatandaşlar siyasi parti kurma ve usulüne göre partilere girme ve partilerden ayrılma hakkına sahiptir. Parti üyesi olabilmek için 18 yaşını doldurmuş olmak gerekir. (AY. Mad. 68)

Ø Siyasî partilerin uyacakları esaslar

Siyasî partilerin faaliyetleri, parti içi düzenlemeleri ve çalışmaları demokrasi ilkelerine uygun olur. Bu ilkelerin uygulanması kanunla düzenlenir (AY. Mad. 69).

Ø Kamu hizmetlerine girme hakkı

Her Türk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir.
Hizmete alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez. (AY. Mad. 70)

Ø Mal bildirimini

Kamu hizmetine girenlerin mal bildiriminde bulunmaları ve bu bildirimlerin tekrarlanma süreleri kanunla düzenlenir. (AY. Mad. 71)

Ø Dilekçe hakkı

Vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye’de ikamet eden yabancılar, kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazılı başvurma hakkına sahiptir. (AY. Mad. 74)

UYGULAMA FAALİYETİ

İşlem basamakları	Öneriler
Ø Anayasal kişinin (koruyucu, olumsuz statü) haklarını sıralayınız	Ø Anayasal kişinin hakları ile ilgili bölüme dönerek tekrar ediniz. Dikkatli olunuz.
Ø Anayasal sosyal ve ekonomik (isteme, olumlu statü) hakları sıralayınız.	Ø Anayasal sosyal ve ekonomik haklar ile ilgili bölüme dönerek tekrar ediniz. Dikkatli olunuz.
Ø Anayasal siyasi (katılma, aktif statü) hakları sıralayınız.	Ø Anayasal siyasi haklar ile ilgili bölüme dönerek tekrar ediniz. Dikkatli olunuz.
Ø Anayasal ilkeleri sayınız	Ø Anayasal temel ilkeler ile ilgili bölüme dönerek tekrar ediniz. Dikkatli olunuz.

Uygulama Testi

Aşağıda hazırlanan değerlendirme ölçeğine göre kendinizin ya da arkadaşınızın yaptığı çalışmayı değerlendiriniz. Gerçekleşme düzeyine göre “Evet”/ “Hayır” seçeneklerinden uygun olan kutucuğu işaretleyiniz.

Gözlenecek davranışlar	Evet	Hayır
Anayasal kişinin haklarını doğru olarak sıralayabildiniz mi?		
Anayasal sosyal ve ekonomik hakları doğru olarak sıralayabildiniz mi?		
Anayasal siyasi hakları doğru olarak sıralayabildiniz mi?		
Anayasal ilkeleri doğru olarak sıralayabildiniz mi?		

Değerlendirme

Cevaplarınızda hayır seçeneği işaretli ise ilgili faaliyete geri dönerek tekrar ediniz. Cevaplarınızın tümü evet ise bir sonraki faaliyete geçebilirsiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Ölçme Soruları

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Kuvvetler ayrımı ilkesi aşağıdakilerden hangisidir?
 - A) Devlet organları arasında üstünlük sıralamasıdır.
 - B) Devlet organlarının birbirlerini mutlak denetlemesidir.
 - C) Devlet organlarının hiçbir şekilde birbirlerinin işine karışmamasıdır.
 - D) Kuvvetler arasında medeni bir iş bölümü ve iş birliğidir.
2. Aşağıdakilerden hangisi Anayasamızın kabul ettiği ilkelerden birisi değildir?
 - A) Atatürk milliyetçiliğine bağlı devlet
 - B) Sosyal devlet
 - C) Refah devlet
 - D) Laik devlet
3. Ağıdakilerden hangisi sosyal devletin görevlerinden birisi değildir?
 - A) Sosyal refahı sağlamaya yönelik özel kuruluşlar oluşturmak
 - B) Millî geliri artırmak
 - C) Millî gelirin adaletli olarak dağılımını sağlamak
 - D) Özgürlüklerin gerçekleşmesi için maddî imkân sağlamak
4. Aşağıdakilerden hangisi temel hak gruplarından birisi değildir?
 - A) Koruyucu haklar(olumsuz statü hakları)
 - B) İstememe hakları (müdahalesiz statü hakları)
 - C) Katılma hakları (aktif statü hakları)
 - D) İsteme hakları (olumlu statü hakları)

Aşağıdaki sorularda boşlukları doğru sözcüklerle doldurunuz.

5. Asama, yürütme ve yargı organının birbirinden ayrılmasınadenir.
6. Kamu hizmetlerine girme, Dilekçe hakkı,Türk vatandaşlığı Seçme, seçilme hakkı haklardandır.

7. Ailenin korunması, devletleştirme, konut hakkı, sosyal güvenlik hakkı
.....haklardandır.

8. Zorla çalıştırma yasağı, konut dokunulmazlığı, haberleşme hürriyeti Mülkiyet
hakkı haklardandır.

Aşağıdaki sorularda yer alan ifadelerin yanına doğru ise D yanlış ise Y yerleştiriniz.

9. Sosyal devlet, kişinin özgüvenli olmasını sağlamak için onu, ekonomik hayatta yalnız bırakır. (...)

10. Hiçbir ayırım gözetilmeksizin herkes kanun önünde eşittir.(.....)

Değerlendirme

Cevaplarınızı cevap anahtarı ile karşılaştırınız. Doğru cevap sayınızı belirleyerek kendinizi değerlendiriniz. Eksikleriniz varsa faaliyete tekrar dönerek ya da öğretmeninizden yardım alarak tamamlayabilirsiniz. Doğru cevap sayınız 5 ise uygulama faaliyetini gözden geçiriniz. Doğru cevap sayınız 5'ten az ise öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Tüm yanıtlarınız doğru ise diğer faaliyete geçebilirsiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ- 2

AMAÇ

Gerekli ortam sağlandığında; Anayasal sorumluluklarınızı sıralayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Ø Oy kullanma şartlarını araştırınız. Çevrenizde seçim döneminde oy kullanan bir büyüğünüze nasıl oy kullandığını sorunuz.
- Ø Belirlediğiniz en az üç ülkede oy kullanma yaşını araştırarak sınıf ortamında arkadaşlarınızın belirlediği ülkelerle karşılaştırmalar yapınız.
- Ø Hürriyet (özgürlük) kavramı nedir? Mutlak (sınırsız) bir hürriyetten bahsedilebilir mi? Araştırınız.

2. ANAYASAL ÖDEVLER TEMEL HAK VE HÜRRİYETLERİN SINIRLANDIRILMASI KORUNMASI

2.1. Anayasal Ödevler

Anayasamız temel hak ve hürriyetlerin korunması, kullanılabilmesi imkânlarının hazırlanması bakımlarından Devlete çeşitli ödevler yüklemiştir. Devlet, temel hak ve özgürlüklerin sağlanması konusunda kendi üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmekle beraber Türk vatandaşlarına da bu konuda çeşitli ödevler yüklemiştir. Türk vatandaşlarına düşen görev bu ödevlerini gereği gibi ve zamanında yerine getirmektir. Devletten beklediğimiz sorumlulukların yerine getirebilmesi için bizim de bu ödevlerimizi yerine getirmemiz kaçınılmazdır.

2.1.1. Vergi

Vatandaşların devletten beklediği hizmetler ve devletin kendiliğinden yapması gereken pek çok görev ve sorumlulukları vardır. Devletin bu görevlerini yapabilmesi için, çeşitli gelir kaynaklarına ihtiyacı vardır. Devletin gelir kaynaklarından en önemlilerinden birisi de vergilerdir.

Vergi ödevi: Vatandaşın vergi ödeyerek kamu giderlerinin karşılanmasına katılmasıdır. Vergi ödevi, temel vatandaşlık görevlerinden biri olarak Anayasamızda belirtilmiştir. “ Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür” denilmektedir (AY. Mad. 73).

“Vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır” (AY. Mar. 73).

Her vatandaşın kanunla belirtilmiş vergi borcunu, eksiksiz ve zamanında ödemesi devletin yükümlü olduğu çeşitli kamu hizmetlerinin gerektiği gibi, yerine getirilmesi, Belediye hizmetlerinin yürütülmesi, millî amaçların gerçekleştirilebilmesi bakımından büyük önem taşır. Vergi vermekten kaçınan vatandaş, kamu hizmetlerini aksatabilecek bir harekette bulunduğunu, Türk devletine ve milletine karşı olan görevlerini yerine getirmekte ağır kusur işlediğini bilmelidir.

Başkalarına olan özel borçların yerine getirilmemesi nasıl ki dürüstlikle bağdaşmayan bir davranış ise, vergi borcunu gerektiği gibi ödememek de dürüstlüğe uymayan, öteki vatandaşların haklarının çiğnenmesine yol açan bir harekettir.

2.1.2. Vatan Hizmeti

“Vatan hizmeti her Türkün hakkı ve ödevidir”(AY.Mad.72). Bu hizmet genel anlamda, Türklerin yüzyıllar boyunca en büyük fedakârlık ve bağlılıkla yerine getirmeyi bir vatan borcu olarak benimsediği askerlik hizmetidir. Yeni Anayasamızda askerlik hizmetine “vatan hizmeti” denilmiştir (AY. Mad. 72).

Anayasamızda,vatan hizmetinin silahlı kuvvetlerde veya kamu kesiminde görev yaparak yerine getirileceği belirtilmiştir.

Vatan savunması için, gerek barışta ve gerekse savaşta var olması gereken kuvvet, şüphesiz ordudur. Ordular, vatan için ölmeye hazır olan Türk gençleri ile kurulur.

Türk gençliği geçmişte olduğu gibi günümüzde de bu şerefli görevi yerine getirirken canını bile seve seve vermekten asla çekinmemektedir.

2.1. Oy Kullanma

Oy kullanma siyasal haklar içinde yer alan bir vatandaşlık hakkı ve ödevidir. Anayasamızın 67. maddesi “Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ve halk oylamasına katılma hakkına sahiptir” diyerek oy kullanma hakkına işaret etmektedir.

Anayasamızda, on sekiz yaşını dolduran her Türk vatandaşının seçme ve halkoylamasına katılma haklarına sahip olduğu belirtilmektedir.

Anayasamıza göre, seçimler ve halk oylaması serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre yargı yönetim ve denetimi altında yapılır. Ayrıca Anayasamızda, yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının oy hakkını kullanabilmeleri amacıyla kanun tarafından uygulanabilir tedbirlerin belirleneceği de ifade edilerek oy kullanma şartlarının düzenlenmesinde gösterilen titizlik ortaya konulmuştur.

Anayasamıza göre oy kullanma hakkı kanunla düzenlenir. Anayasamızda oy kullanamayacak kişiler; silah altında bulunan er ve erbaşlar ile askeri öğrenciler, taksirli suçlardan hüküm giyenler hariç ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler şeklinde belirtilmektedir.

Oy kullanma, kanunun belirttiği koşullara sahip olan her Türk vatandaşının yerine getirmesi gereken bir hak ve ödev olup, oy kullanmanın terk edilmesi vatandaşlık ödevinin yerine getirilmemesi demektir. Bu ülkenin bir bireyi olarak seçim dönemlerinde kendi görüşümüzü ortaya koymak amacıyla oy kullanırız. Oy kullanma hakkını terk eden vatandaşlara çeşitli yaptırımlar uygulanır.

2.1.4. Yasalara Uyma

Türkiye Cumhuriyetine vatandaşlık bağı ile bağlı olmak, kişinin anayasada ve kanunlarda tanınan haklardan, hürriyetlerden yararlanmasını sağlar. Buna karşılık, anayasa ve kanunlar vatandaşı, anayasanın ve kanunların belirttiği görevleri yerine getirmekle yükümlü kılar.

Vatandaşın millî birliği benimsemesi, bütün eylem ve düşünceleriyle desteklemesi, geliştirmesi, koruması beklenir. Bunlar vatandaşlık görevlerinin başında gelir. Vatandaşlar anayasa ve kanunlara saygılı olmak, toplum düzenini ve kişiler arası ilişkileri düzenleyen bütün hukuk kurallarına uymakla yükümlüdür.

Anayasanın başlangıç bölümünde, kendilerinin hak ve hürriyetlerine kesin saygı gösterilmesini ve karşılıklı sevgi, kardeşlik, duyguları ile barış içinde huzurlu bir hayat isteme hakkı, bütün vatandaşlar için bir hak olarak tanınmıştır. Dolayısıyla, Türk vatandaşları birbirlerinin hak ve hürriyetlerine kesin saygı göstermekle, birbirlerinin barış içinde huzurlu bir hayat sürmesini bozacak davranışlardan kaçınmakla yükümlü kılınmışlardır.

Yine, Anayasamızın başlangıç kısmında belirtildiği üzere, vatandaşlar millî birliğe karşı hak ve görevlerde, nimet ve külfetlerde ortaklırlar. Görüldüğü üzere; Türk vatandaşı olmak bizlere sadece birtakım haklar getirmekle kalmıyor aynı zamanda oy verme, askere gitme, vergi verme, yasalara uyma gibi birtakım yükümlülükleri de beraberinde getirmektedir. Zira her nimetin bir külfeti vardır. Bu ülkenin evlatları olarak bize düşen görevleri gereği gibi yerine getirebilirsek; Türk vatandaşlığının bize getireceği hakları da güvence altına almış oluruz.

2.2. Temel Hak ve Hürriyetlerin Sınırlandırılması

2.2.1. Kişisel Hürriyetin Önemi ve Kutsallığı

Kişisel hürriyet, insanın kendi serbest iradesiyle yapacağı seçimi ve vereceği karara göre, hiçbir engel ve sınır tanımaksızın hareket edebilme imkânı olarak tanımlanabilirse de toplum içinde yaşayan ve yaşamak zorunluluğunda olan insanın en geniş anlamdaki bu tür kişisel hürriyete sahip olması düşünülemez, beklenemez.

Atatürk'e göre de medeni toplumalarda sözü edilen hürriyet, sınırsız bir hürriyet değildir(YAZGAN. Gültekin Ticaret Liseleri İçin Hukuk, Devlet Kitapları, İstanbul, 1992).

Vatandaşlar kişisel hürriyetlerini kullanırken devlet gücünü zayıf düşürmemeye özen ve dikkat göstermelidirler. Kişisel hakların kullanılmasını sağlayacak ortamı oluşturmak ve sürdürmek devletin görevidir. Yani kişilerin hürriyeti devletin güvencesi altındadır. Devletin zayıf düşmesi kişinin temel hak ve hürriyetlerinin korunmasını da tehlikeye düşürecektir.

Hürriyetler kanunla sınırlanabilir, keyfi olarak sınırlanmamalıdır. Kamu iyiliği amacıyla hürriyetlerin bir kısmından vazgeçilebilir.

Kişisel hürriyetler hem toplum için, hem de kişiler için değerli ve kutsaldır. Toplum içinde kişisel hürriyetin bir ölçüde sınırlanması zorunludur. Kişisel hürriyete devlet faaliyetini zayıflatacak derecede genişlik tanımamaz. Çünkü güçsüz bir devlet kargaşaya neden olacağından dolayı kişisel hürriyetlerin daha fazla zarar görmesine neden olabilir. Bu konudaki en akılcı yol kişisel hürriyetlerin kanunun uygun gördüğü durumlarda ve kanunla kısıtlanmasıdır.

2.2.2. Anayasamızda Temel Hak ve Hürriyetlerin Sınırlandırılması

Anayasamız, temel hak ve hürriyetlerin ancak yasa ile sınırlanabileceği kuralını getirmiştir. Temel hak ve özgürlükler, Anayasada açıklık olan hallerde ve Anayasanın öngördüğü ölçüde sınırlandırılabilir.

Anayasamızın 13. maddesi ile genel ve özel iki türlü sınırlama öngörülmüştür. Genel sınırlama sebepleri; Temel hak ve hürriyetlerin, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün millî egemenliğin, Cumhuriyetin, milli güvenliğin, kamu düzeninin, genel asayişin, kamu yararının, genel ahlâkın ve genel sağlığın korunması amacıyla yapılacağı belirtilmiştir. Özel sınırlamanın ise anayasanın ilgili maddelerinde öngörülen özel sebeplerle, Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak yapılacağı ifade edilmektedir.

Anayasada 2001 yılında yapılan değişiklikle, genel ve özel sınırlamalar kaldırılmış ve temel hak ve hürriyetlerin, “özlerine dokunulmaksızın” anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabileceği ve sınırlamaların anayasanın özüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı belirtilmiştir.

1961 Anayasasında yer almış olan temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasının hakkın “özüne dokunulmadan” yapılması kuralı, 2001 yılında yeniden Anayasamızda yer almıştır.

2.3. Temel Hak ve Hürriyetlerin Korunması

2.3.1. Anayasamızda Temel Hak ve Hürriyetlerin Korunması

Anayasamızda temel hak ve hürriyetlerin korunmasına ilişkin kurallar şu şekilde sıralanabilir:

- Ø Anayasa, hak arama hürriyeti adı altında, herkese yargı yerleri önünde davacı ve davalı olarak iddia ve savunmada bulunma hakkını tanımıştır (AY. Mad. 36).
- Ø Anayasa, dilekçe hakkı tanıyarak, kişilere dilek ve şikâyetlerini yetkili makamlara ve meclise yapabilme yolunu getirmiştir (AY. Mad. 74).

- Ø Anayasa, bir yandan hiç kimsenin “tâbi olduğu mahkemedен” başka bir merci önüne çıkarılmayacağını, diğer yandan da aynı sonucu doğuran “yargı yetkisine” sahip “olağanüstü merciler” kurulamayacağını öngörmüştür (AY. Mad. 37).
- Ø Temel hak ve hürriyetlerin korunmasında önemli olan hususlardan biri de suç ve cezaların yasallığı (Kanunda suç olarak tanımlanmayan bir fiilin suç sayılmayacağı ve kanunca belirlenmeyen bir cezanın verilemeyeceği), suçsuzluk varsayımı (Bir kişinin suçu ispat oluncaya kadar suçsuz olarak kabul edilir), ceza sorumluluğunun kişiselliği (Cezayı ancak suç oluşturan fiili işleyen kişi çeker) vb. kurallardır (AY. Mad. 38).

2.3.2. Uluslararası Düzeyde Temel Hak ve Hürriyetlerin Korunması

Ø Evrensel Düzeyde Temel Hak ve Hürriyetlerin Korunması

İnsan haklarını evrensel düzeyde koruyan uluslararası antlaşmaların ilki 26. 6. 1945 tarihli “Birleşmiş Milletler Antlaşması”dır. Bu antlaşmada, insan haklarına ve temel hürriyetlerine inanç, saygı ve bağlılık açıklanmıştır. Toplumsal ilerleme ve daha iyi yaşam standartlarını gerçekleştirme temel hedef olarak benimsenmiştir.

“İnsan Hakları Evrensel Bildirisi” 10. 12. 1948’de kabul edilmiştir. Bildiride, İnsan hakları alanındaki gelişmeye uygun olarak hem klasik haklara (kişisel ve siyasal haklar) hem de Sosyal ve ekonomik haklara geniş ölçüde yer verilmiştir. Fakat bu bildiri taraf olan ülkelere hiçbir hukuki yükümlülük getirmemiştir. Daha sonra insan hakları alanında kabul edilen antlaşmaların, katılan devletlere hukuki yükümlülükler getirmesine, bağlayıcı olmasına dikkat edilmiştir.

1966’da kabul edilen iki antlaşma bağlayıcı niteliktedir. Bunlardan ilki, Klasik hakları ve Temel hürriyetleri kapsayan ve bunları daha etraflı bir şekilde düzenleyen “ Kişisel ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme”dir. Diğer Sözleşme ise Sosyal ve ekonomik hakları içeren “Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme”dir. Katılan devletlerin tek yükümlülüğü, kendi ülkelerinde aldıkları tedbirleri ve bu alanda kaydedilen gelişmeleri ekonomik ve sosyal konseye bildirmektir.

Türkiye her iki sözleşmeyi de 2000 yılında imzalamıştır. Birleşmiş Milletler bünyesinde, İnsan haklarının değişik yönlerine ilişkin başka bildiri ve sözleşmeler de imzalanmıştır. Bunları; “soykırım suçunun önlenmesine ve cezalandırılmasına ilişkin sözleşme”, “kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına ilişkin sözleşme”, “çocuk hakları sözleşmesi”, “işkenceye ve diğer zalimane, gayriinsani veya küçültücü muameleye ve cezaya karşı sözleşme”, “ her türlü ırk ayrımının ortadan kaldırılmasına ilişkin uluslararası sözleşme” şeklinde sıralayabiliriz.

Ø Bölgesel Düzeyde Temel Hak ve Hürriyetlerin Korunması

“Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi” Avrupa Konseyi üyelerince 1950’de kabul edilmiştir. Sözleşme kapsamı ve öngördüğü koruma mekanizması açısından özel bir önem taşımaktadır.

Türkiye sözleşmeyi 1954’te onaylamıştır. Sözleşmede Kişi hakları ile Siyasal haklara yer verilmiş, Sosyal ve ekonomik haklara ise yer verilmemiştir.

Sözleşme hukukî açıdan bağlayıcıdır, sözleşmedeki hakların uygulamada sağlanıp sağlanmadığı etkili bir yargı denetimine tabi tutulmaktadır. Sözleşmenin yargı organı, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi”dir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine bireysel olarak ya da devlet başvurusu yoluyla başvurulabilir.

Bu sözleşme ile kişiler, taraf devletin vatandaşı olup olmadıklarına bakılmaksızın, Sözleşmede yer alan bir hakkın ihlal edildiğini ve bunun mağdurları olduklarını ileri sürerek ilgili devleti şikâyet edebileceklerdir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi bölgesel nitelikli olmakla birlikte etkisi açısından bakıldığında bu boyutu aşmaktadır.

Bölgesel nitelik taşıyan diğer bir sözleşme ise “Amerika İnsan Hakları Sözleşmesi”dir. Sözleşme 1978’de yürürlüğe girmiştir. Sözleşmede klasik haklarla(Kişisel ve Siyasal Haklar) birlikte, Ekonomik ve sosyal haklara da yer verilmiştir. “İnsan Hakları Komisyonu” ve yargı organı olarak ise kesin karar verme yetkisine sahip olan “İnsan Hakları Mahkemesi” bulunmaktadır. Bireysel ve devlet başvurusu yapılabilir.

1981 yılında ise “Afrika İnsan ve Halklar Hakları Şartı” kabul edilmiştir. Afrika şartı, kıtanın tarihsel ve sosyolojik özellikleri çerçevesinde; barış ve kalkınma gibi haklara yer veren, birey yerine grup üstünlüğünü esas alan bir metindir.

İnsan haklarına saygı gösterilmesini sağlamaya yönelik bir başka önemli adım ise, 1975’te Helsinki’de “Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK) Sonuç Belgesi”nin imzalanmasıdır.

Taraf devletler, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı gösterilmesini; Avrupa güvenliğinin ve iş birliğinin sağlanması sürecindeki ortak ilkeler arasında kabul etmektedir. Bu konuda gerekli çabayı göstereceklerini ve uluslararası sözleşmelerdeki yükümlülükleri yerine getireceklerini vurgulamaktadırlar.

İnsan haklarının bölgesel düzeyde korunması amacıyla gerçekleştirilen bir başka girişim “Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı”dır. 2000 yılında Nice Zirvesinde kabul edilen şartta; kişisel haklar, ekonomik, sosyal ve kültürel haklar, dayanışma hakları ve vatandaşlık hakları düzenlenmektedir.

UYGULAMA FAALİYETİ

İşlem Basamakları	Öneriler
Ø Anayasal ödevleri sıralayınız	Ø Anayasal ödevler ile ilgili bölüme geri dönerek tekrar inceleyiniz. Dikkatli olunuz.
Ø Anayasamızda temel hak ve hürriyetler kaç türlü sınırlandırılabilir? Sayınız.	Ø İlgili bölüme geri dönerek tekrar inceleyiniz. Dikkatli olunuz.
Ø Anayasamızda temel hak ve hürriyetlerin korunması kapsamındaki maddeleri sayınız.	Ø Anayasamızda temel hak ve hürriyetlerin korunması ile ilgili bölüme geri dönerek tekrar inceleyiniz. Dikkatli olunuz.
Ø Temel hak ve hürriyetleri evrensel ve bölgesel düzeyde koruyan uluslararası antlaşmalara ikişer örnek veriniz.	Ø Konu ile ilgili öğrenme faaliyetine geri dönerek tekrar ediniz.

Performans Değerlendirme

Aşağıda hazırlanan değerlendirme ölçeğine göre kendinizin ya da arkadaşınızın yaptığı çalışmayı değerlendiriniz. Gerçekleşme düzeyine göre “Evet”/ “Hayır” seçeneklerinden uygun olan kutucuğu işaretleyiniz.

Gözlenecek Davranışlar	Evet	Hayır
Anayasal ödevleri doğru olarak sıralayabildiniz mi?		
Anayasada temel hak ve hürriyetlerin kaç türlü sınırlandırıldığını doğru olarak sıralayabildiniz mi?		
Anayasamızda temel hak ve hürriyetlerin korunması kapsamında yer alan maddeleri doğru olarak sıralayabildiniz mi?		
Temel hak ve hürriyetleri evrensel ve bölgesel düzeyde koruyan uluslararası antlaşmalara doğru olarak ikişer örnek verebildiniz mi?		

Değerlendirme

Cevaplarınızda hayır seçeneği işaretli ise ilgili faaliyete geri dönerek tekrar ediniz. Cevaplarınızın tümü evet ise ölçme sorularını cevaplamaaya geçebilirsiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

ÖLÇME SORULARI

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği işaretleyiniz

1. Aşağıdakilerden hangisi Anayasamıza göre, oy kullanamayacak kişilerden değildir?
A) Silâh altında bulunan er ve erbaşlar
B) Askeri öğrenciler
C) Akli dengesi yerinde olmayan kişiler
D) Ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler
2. Aşağıdakilerden hangisi insan haklarını evrensel düzeyde koruyan ilk antlaşmadır?
A) İnsan Hakları Evrensel Bildirisi
B) Birleşmiş Milletler Antlaşması
C) Kişisel ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme
D) Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme

Aşağıdaki boşlukları doğru sözcüklerle doldurunuz.

3. Hak arama hürriyeti,-Dilekçe hakkı -Tâbi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılmama - Suç ve cezaların yasallığı ilkesi gibi konular

Anayasamızda temel hak ve hürriyetlerinna işaret etmektedir.

4. İnsan Hakları Sözleşmesi ile bireyler, sözleşmede yer alan bir hakkın ihlal edildiğini ve bunun mağdurları olduklarını ileri sürerek ilgili devleti şikâyet edebilmektedirler.
5. Aşağıda sayılan sözleşmeler Temel Hak ve Hürriyetleridüzeyde koruyan belgelerdir.
A) Amerika İnsan Hakları Sözleşmesi
B) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
C) Afrika İnsan ve Halklar Hakları Şartı
D) Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Konferansı Sonuç Belgesi
6. Devletin gelir kaynaklarından en önemlilerinden birisidir.
7. Temel hak ve hürriyetlerde sınırlama ancak kanunla ve hakkındokunulmaksızın yapılabilir.

8. Aşağıdakiler vatandaşların devlete karşı yapması gerekendir.
A) Oy verme
B) Vergi verme
C) Anayasa ve yasalara uyma
D) Askerlik

Aşağıda verilen sorularda doğru seçeneği yuvarlak içine alınız

9. Herkes mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür. (D-Y)
10. Vatan hizmeti silahlı kuvvetlerde ya da kamu kesiminde görev yaparak yerine getirilebilir. (D-Y)
11. Vatandaşlar, temel hak ve hürriyetlerini kullanırken hiçbir sınır tanımaksızın serbesttirler. (D-Y)
12. Klasik hakların kapsamına kişisel, siyasal, sosyal ve ekonomik haklar dahildir? (D-Y)
13. Vatandaşlar Anayasa ve kanunlara saygılı olmak, toplum düzenini ve kişiler arası ilişkileri düzenleyen bütün hukuk kurallarına uymak zorundadır. (D-Y)

Değerlendirme

Cevaplarınızı cevap anahtarı ile karşılaştırınız. Doğru cevap sayınızı belirleyerek kendinizi değerlendiriniz. Eksikleriniz varsa faaliyete tekrar dönerek ya da öğretmeninizden yardım alarak tamamlayabilirsiniz. Doğru cevap sayınız 10'dan az ise uygulama faaliyetini gözden geçiriniz. Doğru cevap sayınız 7'den az ise öğrenme faaliyetine tekrar geri dönünüz. Tüm yanıtlarınız doğru ise tebrikler, bu öğrenme faaliyetini başarı ile tamamladınız. Başarılı olarak; Anayasal haklarınızı ve sorumluluklarınızı sıralayabileceksiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

Modülü bitirdiniz. Modül sonunda kazanacağınız yeterliği kazanıp kazanmadığınızı ölçen bir ölçme aracı öğretmeniniz tarafından hazırlanarak size uygulanacaktır. Bu uygulama sonucunda bir üst modüle geçip geçemeyeceğiniz size öğretmeniniz tarafından bildirilecektir.

CEVAP ANAHTARLARI

Öğrenme Faaliyeti-1'in Cevap Anahtarı

1	D
2	C
3	A
4	B
5	Kuvvetler Ayrılığı
6	Aktif Statü (Katılma)
7	Olumlu Statü (İsteme)
8	Olumsuz Statü (Koruyucu)
9	Y
10	D

Öğrenme Faaliyeti-2'nin Cevap Anahtarı

1	C
2	B
3	Korunması
4	Avrupa
5	Bölgesel
6	Vergiler
7	Özüne
8	Ödevler
9	D
10	D
11	Y
12	Y
13	D

KAYNAKLAR

- Ø AKDOĞAN. Av. Kamil, **Hukuk Ders Kitabı 1**, Tutibay Yayınları Ankara, 1994.
- Ø AKDOĞAN. Av. Kamil, **Hukuk Ders Kitabı 2**, Tutibay Yayınları Ankara, 1994.
- Ø AKINTÜRK. Prof. Dr. Turgut, **Temel Hukuk**, 1. Fasikül AÜ. Açık Öğr. Fak. Yayınları No: 106, Eskişehir, 1991.
- Ø AKINTÜRK. Prof. Dr. Turgut, **Temel Hukuk**, 2. Fasikül AÜ. Açık Öğr. Fak. Yayınları, No: 106, Eskişehir, 1991.
- Ø ALKAN. Aydın, Kamu ve Eğitim Yönetimi Uzmanı, **Eğitim Yöneticiliği Sınavlarına Hazırlık ve Yetiştirme El Kitabı**, Eylül Kitap ve Yayınevi, 5. baskı, Ankara, 2002
- Ø ARSEL. Prof. Dr. İlhan, **Anayasa Hukuku**, Sıralar Matbaası, İstanbul, 1968.
- Ø BİLGE. Prof. Dr. Necip, **Hukuk Başlangıcı**, Turhan Kitap evi, Ankara, 1998.
- Ø ÇEÇEN. Prof. Dr. Anıl, **İnsan Hakları**, Savaş Yay. 3. Baskı, Ankara, 2000
- Ø DÖNMEZER. Sulhi, **Kişilere ve Mala Karşı Cürümler**, İstanbul, 1981.
- Ø EROĞUL. Prof. Dr. Cem, **Anatüzeğe Giriş (Anayasa Hukukuna Giriş)**7.Bası, Ankara, 2004
- Ø GÖZÜBÜYÜK. Prof.Dr. A. Şeref, **Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları**, Turhan Kitap evi Yayınları Ankara, 1993.
- Ø GÖZÜBÜYÜK. Prof.Dr. A. Şeref, **Anayasa Hukuku**, Turhan Kitap evi Yayınları Ankara, 1995.
- Ø GÖZÜBÜYÜK. Prof. Dr. A. Şeref, **Türkiye'nin Yönetim Yapısı**, Turhan Kitapevi 8. baskı, Ankara, 2004
- Ø GÜZ. Doç.Dr. Nurettin, **Basında Yasalar Suç ve Cezalar**, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1988.
- Ø KAMUS-I TURKÎ, **Temel Türkçe Sözlük**, Geliştirilmiş ve Sadeleştirilmiş 3. baskı,
- Ø MEB, MEGEP, Yeterliğe Dayalı Modüler Öğretim Programı Geliştirme, Ankara, Şubat, 2006
- Ø MEB, MEGEP, Yeterliğe Dayalı Modüler Öğretim Programı Geliştirme, 27 – 31 Mart, 2006
- Ø MEB, MEGEP, F Klavye 1 Modülü, Ank. , Ocak, 2005
- Ø MEB, MEGEP, F Klavye 2 Modülü, Ank. , Ocak, 2005
- Ø MEB, MEGEP, İletişim Modülü, Ankara, 2005
- Ø MEB, MEGEP, İnsan İlişkileri Modülü, Ank. , Nisan, 2005
- Ø MEB, MEGEP, İş Hayatında İletişim Modülü, Ank. , Ocak, 2005
- Ø MEB, MEGEP, Sosyal Hayatta İletişim Modülü, Ank. , Ocak, 2005
- Ø SOYSAL. Prof.Dr. Mümtaz, **Anayasaya Giriş**, SBF Yayınları Ankara, 1969.
- Ø SOYSAL. Prof.Dr. Mümtaz, **100 Soruda Anayasanın Anlamı**, Gerçek Yayınları, İstanbul, 1987.
- Ø TEZİÇ.Prof. Dr. Erdoğan, **Anayasa Hukuku**, Beta Yayın evi İstanbul, 1991.

- Ø TEZİÇ. Prof.Dr. Erdoğan, "**Türk Parlamento Hukukunun Kaynakları ve İlgili Anayasa Mahkemesi Kararları**, İ.Ü. Huk.Fak.Yayınları, İstanbul, 1980.
- Ø **Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Kitapçığı(1982 Anayasası)**
- Ø YALMAN, Süleyman; Yrd. Doç. Dr. Editör; Yazarlar, DOĞAN, Vahit; Prof. Dr. , Prof. Dr. Bahtiyar YILMAZ ve diğerleri; **Hukuka Giriş**, Sayram Yayınları, Konya, 2005
- Ø YAZGAN, Av. Gültekin, **Ticaret Liseleri İçin Hukuk**, M.E.B. Yayınları Ankara, 1994
- Ø www.unicef.org
- Ø www.images.google.com
- Ø www.boell.org.tr
- Ø www.tulumbo.com